

3

FRANÇOIS BOURLIÈRE

# DE WERELD DER ZOOGDIEREN

*met*

*vier en twintig gekleurde,  
honderd vier en negentig zwart-wit foto's en  
twee en dertig tekeningen*

*Ingeleid door Prof. Dr H. Engel*

*Tweede druk*



*pp. 1-224*

H. J. W. BECHT    UITGEVER    AMSTERDAM

*no date*

honinggidsen. Deze vogels, die zich eveneens met het broed van bijen voeden, hebben de gewoonte bij aanwezigheid van een of ander zoogdier, ook van mensen, een karakteristieke serie geluiden te maken. Wanneer de honingdas deze geluiden hoort, volgt hij de vogel en bereikt zo gemakkelijk de bijennesten. Deze gewoonte is typisch voor de Afrikaanse honingdas, want in Oost-Azië en het Noorden van India, waar de honinggidsen ontbreken, komt deze gewoonte niet voor.

Het aardvarken (*Orycteropus afer* blz 98) is het typische tandeloze dier van de Afrikaanse savanna's. Men vindt het overal waar genoeg termieten aanwezig zijn: zowel in de gras als in de boomsavanna. Het ontbreekt in moerassige streken en daar, waar lateriet — een sterk kiezelzuurarme rode aarde — aan de oppervlakte treedt. Dit bizarre dier brengt de dag door in zelf gegraven holen, die het met behulp van zijn staart maakt. De lengte van de gangen die het maakt bedraagt twee tot drie meter; deze worden aan het eind breder en vormen ten slotte een soort ronde kamer, die hem tot rustplaats dient. Het aardvarken komt 's nachts met grote voorzichtigheid uit zijn bouwsel te voorschijn en legt tot aan de dageraad tien tot dertig kilometer af. Wanneer het jong twee weken oud is, vergezelt het reeds zijn moeder op deze flinke, nachtelijke tochten en zes maanden oud bouwt het jonge dier zich reeds een eigen hol.

De volwassen dieren van beide geslachten leven gescheiden en schijnen buitendien vaak van hol te wisselen. Dit verklaart het feit, dat andere dieren deze menigte van holen in gebruik nemen. Het aardvarken kan goed zwemmen.

De olifant (*Loxodonta africana* blz 104) is een andere karakteristieke bewoner van de Afrikaanse savanna's. Het is een sociaal levend dier en hun kudden kunnen vaak uit honderd stuks bestaan. Deze kudden bestaan gewoonlijk uit wijfjes met hun jongen, de oude mannetjes leven zelf in bepaalde, begrensde gebieden, waar zij in de bronsttijd door de wijfjes worden opgezocht. Voor het werpen van het jong scheidt het wijfje zich tijdelijk van de troep af. De jongen volgen hun moeder zeer lang, zelfs tot aan de geboorte van een nieuwe spruit. Zoals bij meerdere hoefdieren is een wijfje de leidster van de kudde. De sociale gebondenheid is binnen de kudde zeer sterk en men heeft dikwijls voorbeelden van onderlinge hulp gezien. De olifanten zijn hoofdzakelijk 's nachts in de weer en hun gehechtheid aan bepaalde plaatsen (modderpoelen, bomen en termietenheuvels, die zij gebruiken om zich te schuren), is opvallend. Zij eten alles wat plantaardig is: bladeren, vruchten, grassen en ook bast. Verschillende kudden ondernemen op geregelde tijden uitgestrekte tochten, zoals in diverse gebieden is waargenomen.

De klipdassen van de savanna (*Procavia*) en van de rotsen (*Heterohyrax*) wijken weliswaar uiterlijk veel van de hoefdieren af, maar zijn anatomisch nauw met deze groep verwant. In tegenstelling tot de boomklipdassen, waarover wij reeds spraken, zijn deze vegetarisch levende dieren geheel aan de bodem gebonden.

De onevenhoevigen zijn in de Afrikaanse savanna's door de zebra's en neushoorns vertegenwoordigd. Over de biologie van de eersten is veel minder bekend dan van de laatsten.

De Grevy-zebra (*Equus grevyi*) en de bergzebra (*Equus zebra*) leven in kleine troepen van onbekende sociale structuur. De verschillende vormen van de guagga (*Equus quagga*) zoals de Grant, Böhm en Chapman zebra enz., leven daarentegen in groter verband en blijven — met uitzondering van de bronsttijd en het werpen van de jongen — het gehele jaar bij elkaar. In bepaalde gevallen schijnen de merries een dominerende rol bij de leiding van de troep te spelen. Het voedsel van de zebra's is uitsluitend plantaardig.

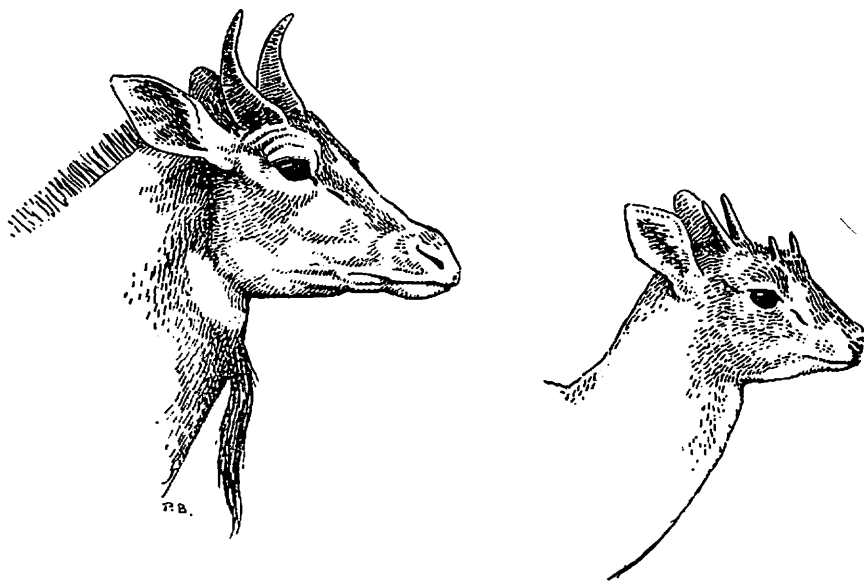
De Afrikaanse savanna herbergt twee soorten neushoorns. De zwarte neushoorn of puntlip neushoorn (*Diceros bicornis* blz 98 en gekleurde plaat blz 95) waarvan de bovenlip in een punt eindigt, komt het meeste voor, terwijl de witte neushoorn (*Ceratotherium simium*, gekleurde plaat blz 95) zich door een meer vierkante bovenlip kenmerkt. Ondanks hun namen hebben beide soorten de zelfde min of meer grauwe kleur. De zwarte neushoorn leeft nooit ver van het water, is trouw aan zijn gebied en is steeds alleen of paarsgewijs aan te treffen. Zijn dagelijkse activiteiten verlopen regelmatig, het dier slaapt in de schaduw gedurende de heetste uren van de dag en zoekt deze plaats steeds weer op. Aan het eind van de namiddag begeeft hij zich op weg naar zijn drinkplaats en brengt de nacht door met eten (bladeren, wortels, scheuten, maar geen gras) en baden in de modder. In de vroege morgen gaat hij dan weer naar zijn rustplaats.

Afrikaanse verwant, maar zijn leefwijze is vrijwel het zelfde. Dit is eveneens met de drie Aziatische neushoorns het geval. De Indische eenhoornige neushoorn (*Rhinoceros unicornis* blz 103) is tot de moerasachtige streken van Assam teruggedrongen; de Javaanse eenhoornige neushoorn (*Rhinoceros sondaicus*), die vroeger in Assam, Birma, Indo-China, Malakka, Sumatra en Java leefde, schijnt het uitsterven nabij te zijn; de tweehoornige Sumatraanse neushoorn (*Rhinoceros sumatranus*) komt nog in Assam, Birma, Thailand, Malakka en Borneo voor. Hun levensgewoonten komen ongeveer met die van hun Afrikaanse verwanten overeen.

In andere gevallen zijn het geen soorten maar geslachten die in de zelfde ecologische omstandigheden een overeenkomstig leven leiden. De verschillende wilde zwijnen en de babiroesa, waarover wij reeds spraken, zijn de tegenhangers van de wratten en waterzwijnen van Afrika en de Amerikaanse pecari's. De Aziatische wilde hond (*Cuon alpinus*) met zijn verspreidingsgebied — van Mandsjoerije en het Altaigebirge tot Zuid-Azië — gedraagt zich ongeveer als de Afrikaanse hyenahond. In troepen jagend, die uit een of meer families bestaan, vallen zij op klaarlichte dag iedere prooi aan, zelfs grote runderen als de gaur en banteng. Men heeft gezien, dat een dergelijke troep wilde honden een luipaard dwong zijn buit prijs te geven.

De makaken, vooral de Rhesusaap (*Macaca mulatta*) en de *Macaca radiata*, hebben veel met de Afrikaanse bavianen gemeen. Hun voortbewegen, hun voedsel, hun leven op de begane grond en hun sociale organisatie, gebaseerd op een overheersend mannetje met zijn harem, zijn ongeveer het zelfde. De levenswijze van de hoelman (*Semnopithecus entellus* blz 92, 97) doet sterk aan de Afrikaanse meerkatten denken. Bij de knaagdieren gelijkt het Indische gestreepte eekhoortje (*Funambulus pennanti*) veel op het Afrikaanse grondeekhoortje. Bij de roofdieren leeft de moeraskat (*Felis chaus*) ongeveer als de serval. Niettemin bestaan er een aantal belangrijke verschillen tussen de zoogdieren van de Afrikaanse savanna's en die van de Aziatische jungles. Ten eerste zijn er een aantal typische oosterse soorten, die geen tegenpartij in Afrika hebben. Dit is bv. het geval bij de tijger (*Panthera tigris* blz 111), die een groot verspreidingsgebied heeft van Siberië en Zuid-Azië tot in Sumatra, Java en Bali. Dit dier leeft niet zoals de leeuw polygaam, maar de familieband tussen het mannetje en het wijfje duurt slechts kort; ze begint bij de bronsttijd en eindigt bij de geboorte van de jongen. Hij klimt in bomen, begeeft zich graag te water en voelt zich in het bos evengoed thuis als in het moerasachtige oerbos.

En tweede eigenaardigheid die op het eerste gezicht opvalt, is de armoede aan hoefdieren. Welk een enorm verschil met Afrika! De groep van de antilopen is door slechts enige soorten



Twee antilopen van de Aziatische savanna's: links Nijlgau en rechts de vierhoornige antilooop.